

Od lošeg ka gore

Bez institucija nema borbe protiv korupcije, a među institucijama najvažnije je pravosuđe, jer je ono to koje kontroliše vladavinu prava, bez obzira na svu moć izvršne i zakonodavne vlasti

Početkom decembra ove godine Savjet za borbu protiv korupcije dostavio je (sebi "nadređenoj") Vladi Srbije drugi ovogodišnji *Izveštaj o reformi pravosuđa tj. Izveštaj o donošenju pravosudnih zakona i posljedica koje izazivaju*, u kojem analiziraju "nove komplikacije" u stalnom reformiranju pravosuđa, pri čemu je veliki dio posvećen nezakonitostima u uvođenju notarske službe u Srbiji, koje su dovele do protesta advokata i paralize kompletnog pravosuđa.

Jelisaveta Vasilić, članica Savjeta, u pravosuđu je radila, kao sudija, više od 35 godina, posvetivši najveći dio karijere privrednom pravu, čemu svjedoči i više od 100 stručnih radova iz te oblasti privrednog prava i koautorstvo u više zakonskih projekata.

"VREME": Ovo je treći izveštaj Savjeta o stanju o pravosuđu. Čini se da je svaka analiza stanja gora od one prethodne...

JELISAVETA VASILIC: Prvi izveštaj smo dali februara 2012. godine, pošto smo 2008. godine, prije nego što je donijet pravosudni set zakona, održali javnu raspravu, okrugli sto na koji su došli profesori, sudije, advokati i drugi koji se ozbiljno bave pravosuđem i poslije kojega smo donijeli zaključke. Već tada je rasprava pokazala da ima onih koji shvataju da ti zakoni neće biti dobri. Zajednički zaključak je bio da se mora odložiti donošenje seta pravosudnih zakona. Praksa je, kad su 2010. počele reforme i izvršen reizbor sudija, odmah pokazala da to ništa ne valja. U tom prvom izveštaju smo

dali razne prijedloge i zaključke, nijedan nije izvršen.

Ove godine smo napravili dva izvještaja, u aprilu i sada. U aprilu smo se bavili onim što je do tada napravljeno i percepcijama pravosuđa, korupcije u pravosuđu, njegovoj efikasnosti. Utvrdili smo da je još gore stanje nego u vrijeme prethodnog izvještaja.

Ono što nama jako teško pada jeste to što ne možemo da dobijemo stvarne podatke. Recimo, teško je pratiti što je urađeno ako nemate početnu tačku koliko je ranije okončavano predmeta, a koliko sad i gdje se to pravosuđe nalazi sa, recimo, starim predmetima.

Zašto smo se sada bavili pravosuđem? Ne samo zbog notara! Mi smo odlučili da svake godine izvršimo uvid u ono što se u pravosuđu dešava. Zašto: bez institucija nema borbe protiv korupcije, a među institucijama najvažnije je pravosuđe, jer je ono to koje kontroliše vladavinu prava, bez obzira na svu moć izvršne i zakonodavne vlasti. Ono treba da bude kruna u vladavini prava, stanje u pravosuđu govori o tome imamo li ili ne vladavinu prava. Zato stalno insistiramo na tome da se u pravosuđu ne može raditi ono što se i sad radi. Eksperiment za eksperimentom i najgore je što svako novi ko dođe misli da ima pravo da eksperimentiše i da se tako arogantno ponaša prema pravosuđu. Ne znam da li ste primijetili u posljednje vrijeme, taj izraz gospode iz Ministarstva pravde: to je nevjerovatna arogancija, kao da se njih ništa ne tiče što toliki ljudi ne rade, što sudovi ne rade. Od Visokog savjeta sudstva smo dobili podatke da je samo

foto M. Milenković

u septembru i oktobru odloženo suđenje u više od 130.000 predmeta...

Što bi, po vama, Vlada trebala napraviti kako bi se zaustavio protest advokata?

Mislili smo da se ne bavimo tim protestom i uopšte tom problematikom, zbog toga što je odmah rečeno da Ustavni sud Srbije ispituje ustavnost Zakona o javnim beležnicima i ostalog seta zakona. Međutim, kad smo shvatili da ovde dani i mjesecima može ništa da se ne dešava, shvatili smo da je vrag odneo šalu. Po mojem mišljenju, rad uss je takav da nisu garant boljeg stanja u pravosuđu. Zašto to govorim: zato što je uss u vrijeme kada je bila tzv. reforma pravosuđa primjenjivao zakon koji nije bio ustavan, jer sudije po zakonu imaju pravo da žalbu pišu uss. To je specifična vrsta žalbe, a sudije koji poznaju zakone obratile su se uss, koji je umjesto da rješava takve žalbe, čekao da izvršna vlast predloži, a

zakonodavna donese zakon po kojem se to tretira kao prigovor, a ne kao žalba i da vrati sve predmete Visokom savjetu sudstva. To znači da uss sebi dozvoljava da radi protivzakonito.

Ko nam garantuje da to i danas neće da uradi? Jednom kad neko krene na taj način udovoljavati izvršnoj vlasti i vss i ne znam kome sve ne, u njega ne možete imati povjerenja. Zbog toga smo ovaj izvještaj, umjesto kako je planirano u februaru sledeće godine, uradili sada, da bi pokazali kako je Zakon o javnim beležnicima pisan, a pisan je veoma nestručno. Tu su pomiješane javnopravne isprave i privatne isprave, što je nedopustivo, jer one imaju različit život. Javne isprave donosi državni organ ili neko drugi koga ovlasti državni organ, one moraju biti u okviru javnih nadležnosti i one kada se sastave i donesu i ovjere – ne mogu da se pobijaju. One se pobijaju samo iz dva razloga: ako su lažne i ako su falsifikovane, drugog

pobijanja nema. Za razliku od javnih, privatne isprave su sasvim nešto drugo, a mi smo to potpuno i užasno pomiješali, pa su javnim proglašene i uglavnom privatne isprave, bilo da su to ugovori ili izjave u nekim privatnim stvarima. Kod privatnih isprava volja je najvažnija, one se sastavljaju voljom dva lica što znači da nema notara koji će njima da kaže kako taj ugovor treba da izgleda, da ispravlja izraze... To je naša volja i notar tu ne može da ocjenjuje volju. Privatne isprave se, osim toga, sasvim drugačije pobijaju: imate pravo da pobijate volju, da pobijate sadržaj, da kažete da su lažne, da je falsifikat.

Zakon uopšte ne pravi razliku između tih isprava i on je upravo primjer za to koliko se kod nas donose zakoni koji su skoro neprimjenjivi. Taj Zakon ide protiv sistemskih zakona, na primjer Zakona o obligacionim odnosima, porodičnog zakona... Oni sistemske zakone apsolutno nisu gledali, cijeli Zakon je pisan tako kao da je

namjera bila da se da što više posla notarima, da bi zadovoljili neke njihove materijalne probleme.

Zbrka je napravljena i kad je o privredi riječ?

Kada se radi, na primjer, o privrednim društvima, sistemski zakoni određuju što je skupština, kako se sastavljaju zapisnici, ko prisustvuje sastancima skupštine, kako se odluke donose i koje odluke se ovjeravaju, a koje se uopšte ne ovjeravaju. Mi smo notare uveli u kompletan sistem društva i od svega pravimo javnopravnu ispravu, što ne samo da ne treba da bude, čak i ne smije!

Kako zamišljaju da akcionari javno saopštavaju koje su njihove namjere i planovi? Ja sam 35 godina bila sudija – najviše sam se bavila privrednim pravom – i zato mogu i da ocijenim ovaj zakon, bez obzira ko ga je donosio: on ne zadovoljava ni minimum onoga što jedan zakon treba da ima. On je tri puta mijenjan prije nego što

će početi da se primjenjuje, ovim kasnijim izmjenama je samo prilagođavan onima koje je vlast već vidjela da će biti izabrani za notare. Oni su pravili zakon prema onima koji tu dolaze, jer nemoguće je da niko ne zna da ovim zakonom ne može da se mijenja sistemski zakon, ne mogu da vjerujem da ne znaju te osnovne stvari u pravu.

Da li ne znaju ili ne žele znati?

Ja sam zaključila da oni ne žele, nego da su imali samo namjeru da – da li im je EU ili neko drugi dao nalog da taj zakon donesu – sve to donesu po hitnom postupku, kako prije tri godine, tako i kod ovih izmjena. Upravo taj način donošenja i sa-

ministri donose tarife, poneki ih i sami donose, ali ono što Savjet buni je to što sve te organizacije smatraju da sav taj novac koji dobiju obavljanjem tih povjerenih državnih poslova mogu sami da raspodjeljuju i da nikakve obaveze prema državi nemaju, ništa ne uplaćuju u državni budžet. Trebalo bi da oni od tog novca podmire svoje zarade i troškove, ali da ostatak vrate državi, jer se bave državnim poslom; usput, monopolskim poslom. Još u izvještaju o Agenciji za kontrolu letenja prije tri godine smo tražili da se utvrde mjerila što ide državi, a što njima ide za, recimo, neke investicije, ali zbog tog izvještaja se napravio

za jednu izvršiteljicu koja je od EPS-a dobila 17.000 predmeta i za to 680.000 evra unaprijed!

Nije ona jedina i nije EPS jedini, tu je i Infostan i drugi. Problem je u tome što Uprava za javne nabavke i Savjet smatramo da se Zakon o javnim nabavkama odnosi na sva javna preduzeća, bez obzira na tip vlasništva. Komora izvršitelja je, međutim, usvojili kodeks – a sigurna sam da tamo sjede ljudi čije kancelarije imaju najveći broj predmeta – u kojem su ustanovili da se Zakon o javnim nabavkama ne odnosi na izbor izvršitelja i tako je došlo do toga da neke kancelarije ne rade ništa, a neke rade hiljade predmeta i bogate se na račun državnog posla i građana, a državi ništa ne vraćaju.

O građanima niko ne vodi računa i to je arogancija vlasti koja meni jako smeta, jer vlast uopšte ne interesuje koje posljedice će neki zakon imati po građane. Nemaju građani ništa protiv – a ne bavim se politikom – da plate ono što treba da se plati, ali nemojmo im nametati neke obaveze koje apsolutno ne treba da plate. Da je država vodila računa, ima mnogo alternativnih načina da dođe do novca, ne smanjenjem plata i penzija, nego da uzme od onih organizacija koje je stvorila, a koje joj ne vraćaju ništa od svojih monopolskih poslova.

Imamo i netransparentne ugovore, od prodaje NIS-a, Beograda na vodi, JAT-a, poljoprivrednog zemljišta...

O prodaji NIS-a napravili smo jedan ozbiljan referat, sa aspekta prodaje prirodnih bogatstava ove zemlje. Ona ne mogu biti predmet nikakve privatizacije: u članu 2 Zakona o privatizaciji se jasno kaže da se ona ne mogu prodavati. To je potvrđeno i Zakonom o javnoj svojini koji je donijet nekoliko godina poslije. Ugovor o prodaji NIS-a smo jedva dobili, i to ne potpuni i reagovali smo na prodaju prirodnih bogatstava, a tu ima još raznih privilegija...

Netransparentnost je konstanta svih naših vlasti...

Svaki put se izađe pred javnost sa veoma teškom situacijom u zemlji, pričom da propadamo, a para nema nizašta, a onda najviša izvršna vlast u državi predstavi neki ugovor – kao za JAT – pa se zapitate: ako kritikujete nedostatke ugovora, da li onda onemogućavate da ova država nastavi da živi, da ne ode u bankrot? ¶

TATJANA TAGIROV

■ O građanima niko ne vodi računa i to je arogancija vlasti koja meni jako smeta, jer vlast uopšte ne interesuje koje posledice će neki zakon imati po građane. Nemaju građani ništa protiv – a ne bavim se politikom – da plate ono što treba da se plati, ali nemojmo im nametati neke obaveze koje apsolutno ne treba da plate

držaja tog zakona – neću da budem fobična – ali čini mi se da ima nečega u sumnji da se dovodi jedna grupa ljudi u koje će vlast imati povjerenje i koji će u stvari, biti djelimično ljudi vlasti.

Pogotovo se to vidi kad govori-mo o povratku novca u državni budžet...

E, to je posebna priča. Savjet se dugo bavi ustupanjem državnih poslova na određene institucije, agencije... Recimo, kad smo provjeravali kolike plate su u Agenciji za privatizaciju, njihov odgovor je bio da to nije naš posao, jer oni nemaju prihode iz budžeta. To je odgovor svih na koje je država prenijela javni posao, i privatnih izvršitelja i Agencije za kontrolu letenja i Narodne banke Srbije, neću njih uopšte da ekskulpiram.

To znači: država ima državne poslove, jasno je da ona ne može sve da obavi sama i ona deo tih poslova prenosi određenim organima i organizacijama, ustanovama, institutima. Uvijek se radi o poslu koji je monopolski, državni. Oni pružaju usluge koje naplaćuju, Vlada i

veliki problem. Mi smo ostali pri svemu, obavijestili Vladu, a što se dalje dešavalo ja ne znam...

Sad nam se to ponavlja sa izvršiteljima i sa notarima. Zbog pritiska javnosti, a da nije bilo protesta advokata ne bi ga ni bilo, sada je izmijenjen zakon pa notari moraju u budžet vraćati 30 odsto zarađenog, ali izvršitelji su i dalje na istom, ne plaćaju ništa, a rade monopolski posao. Sve to građani plaćaju... Ono što nas je naročito zaprepastilo je postupak ministra koji, kad je o notarima riječ, kaže: dobro, ugradićemo 30 posto, iako je to prethodno trebalo da se riješi zakonima. Zašto je 30, zašto nije 50, ili 80 posto kao što je u Francuskoj? I NBS, jednom je dala u budžet, pa se još govorilo da je ona "poklonila" pare budžetu, novac koji je zaradila obavljajući monopolski posao koji joj je država prenijela! I uzgred, NBS uopšte svoj posao ne radi dobro.

Vratimo se na trenutak privatnim izvršiteljima. U vašem Izvještaju naveli ste brojna poduzeća koja su bez tendera pojedinim izvršiteljima dala golem broj predmeta. Znamo